

Gepubliceerd in *Ons Erfdeel* 2013/4.

Zie www.onserfdeel.be of www.onserfdeel.nl.

Gerard Walschap, Foto Letterkundig Museum, Den Haag.

[B] **WIE WAS WALSchAP?**

Oei. “Biografen beoefenen een aparte vorm van geschiedschrijving, met mensen die de geschiedenis begeleiden of belichaamden in het midden van hun belangstellingsveld.” Met deze zin begint Jos Borré zijn biografie over Gerard Walschap. Wie dan de moed nog heeft om door te lezen, krijgt in helderder bewoordingen de werkwijze van de biograaf gepresenteerd: “Mijn bedoeling was de feiten in hun tijd en hun maatschappelijke context op een rijtje te zetten en het aan de lezer over te laten er al dan niet conclusies uit te trekken.”

In *die* opzet is Borré glansrijk geslaagd. De biograaf heeft een ongelooflijke hoeveelheid archiefmateriaal opgediept en geordend, en *Gerard Walschap* is dan ook een belangrijke bron van informatie over uiteenlopende onderwerpen als de ontkerkelijking in de twintigste eeuw, de uitgeverij-geschiedenis van de Lage Landen en de houding van

literatoren tijdens de Tweede Wereldoorlog. Slechts een enkele keer schiet Borré uit de bocht in zijn zoektocht naar feiten, bijvoorbeeld als hij over Walschaps geboorteplaats opmerkt: “Londerzeel grenst in de noordwestelijke hoek van de provincie Vlaams-Brabant aan de provincie Antwerpen. De A12, de drukke oude snelweg tussen Antwerpen en Brussel, aangelegd in 1938 en verbreed en vernieuwd in 1967, passeert er rakelings langs. Sinds de fusie met de omliggende gemeenten Malderen en Steenhuffel op 1 januari 1977 beslaat de gemeente 3683 hectare. Momenteel telt ze ongeveer 20.000 inwoners. Ten tijde van de Romeinen werd het gebied van bossen, heide en water slechts doorsneden door de verbindingsweg die vanuit Asse via Merchtem in oostelijke richting omhoog naar Mechelen, en wellicht liep er nog een weg via het oostelijker Wolvertem en vervolgens pal naar het noorden in de richting van de Rupel en de Schelde.” En zo gaat het nog tweeënhalf bladzijde verder, via de Londerzeelse pestepidemie in de late zestiende eeuw en de Londerzeelse kerkgemeenschap in het midden van de negentiende eeuw, tot de biograaf

er in 1898, eindelijk, Gerard Walschap geboren laat worden, maar niet voordat hij nog heeft gemeld: “Vandaag is Londerzeel een ruim aandoende, rijk ogende gemeente waarin de snelle materiële vooruitgang de aloude landelijke tradities, waaronder een bloeiend verenigingsleven, niet verdrongen heeft.”

Het zou onterecht zijn Borré op deze toeristische informatie af te rekenen – daarvoor is de waarde van zijn overige bronnen veel te groot. Interessanter is het om de biograaf te confronteren met de consequenties van zijn werkwijze. “Het lag niet in mijn bedoeling de psychologische doopceel van Gerard Walschap te lichten”, schrijft hij in zijn inleiding. En: “Ieder mens geeft blijk van grootse trekken en vertoont kleine kantjes, en is in de complexiteit van zijn gemoed en bovendien in de afstand tot het verleden finaal onkenbaar.” Dit mag zo zijn, het ontslaat de schrijversbiograaf niet van de plicht te onderzoeken hoe juist uit *deze mens dit* oeuvre kon voortkomen.

Alleen al de eerste helft van Walschaps leven biedt tal van aanknopingspunten. Hij was het tweede kind en de oudste zoon van de herbergier en winkelier Florent Walschap en zijn vrouw Anna Peeters. Van zijn acht broers en zussen stierven er drie nog voor zij de volwassen leeftijd bereikten. De opvoeding van zijn vader ervoer hij als autoritair en weinig liefdevol, de relatie met zijn moeder was warmer maar ook tamelijk afstandelijk (“Volgens Albert Westerlinck leverde de ongenaakbare, ondoorgroendelijke, koele en in liefde lijdende vrouw die Walschaps moeder in zijn jeugd in zijn ogen was het model voor talrijke vrouwenfiguren in zijn werk”, verschuilt Borré zich achter de psychologische interpretatie van de auteur van *Gesprekken met Walschap*). Op school werd hij gepest, wat hem er niet van weerhield vlijtig te studeren, te lezen, te schrijven. Onder invloed van kapelaan Jan Hammenecker, zijn eerste leermeester in de literatuur, besloot de jonge Walschap een religieuze opleiding te volgen: in 1913 ging hij naar de apostolische school in Asse, in 1917 naar het klooster van de Missionarissen van het Heilig Hart in Leuven, waar hij de Eerste Wereldoorlog ongeschonden door kwam.

In 1921 nam zijn leven een nieuwe wending: nadat een Spaanse frater een klacht tegen Walschap

had ingediend wegens “grote daden van onzedelijkheid”, verliet hij, niet helemaal vrijwillig, het klooster. “Tussen 21 november, waarop de feiten aan het licht komen, en 9 december, de dag waarop de congregatie hem van zijn eeuwige geloften ontslaat [...], vallen zijn levensplanning en toekomstverwachtingen volledig in puin, zakt hij weg in de schande en oriënteert het verstoorde radarwerk van zijn leven hem in een richting van een bestaan waar hij volstrekt geen zicht op heeft.” Maar wie denkt dat dat wel een bohemienbestaan moet zijn, komt bedrogen uit: een paar jaar na zijn vertrek uit het klooster werd Walschaps huwelijk met Marie-Antoinette (Ninette) Theunissen kerkelijk ingezegend. Ze kregen vijf kinderen, die hij onderhield met de inkomsten uit zijn boekenverkoop (hij ontwikkelde zich vrij snel tot een bekende schrijver), uit de uitvoeringen van zijn toneelwerk, uit redactionele werkzaamheden voor literaire tijdschriften.

Pas tegen het eind van de jaren dertig, geteisterd door de kerkelijke censuur en existentiële twijfel, nam hij radicaal afstand van het geloof. Tijdens de bezetting werd hij voorzitter van de Antwerpse Kamer van Letterkundigen, die Joden en vrijmetselaars formeel buitensloot. Ook stemde hij erin toe dat zijn roman *Houtekiet* in een Duitse vertaling verscheen, ging hij aan het werk als inspecteur van de openbare bibliotheken, gaf hij een lezing in Berlijn en droeg hij, als enige Vlaming in een gezelschap van Duitse nationaalsocialisten, bij aan de bundel *Dichter schreiben über sich selbst*. Het kwam hem na de Tweede Wereldoorlog op de beschuldiging van collaboratie en een serieuze doodsb bedreiging te staan.

Het is Borrés grote verdienste dat hij deze cruciale levensfeiten achterhaalde en in historisch perspectief plaatste – al gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat de lezer ze moet zoeken in een overdaad aan informatie over ruzies en ruzietjes in de redacties van de vele tijdschriften waaraan Walschap meewerkte, over afwijzing na afwijzing op de vele sollicitatiebrieven die Walschap verstuurde, en over belangrijke en minder belangrijke recensies van de vele romans die Walschap schreef. Daardoor, en door de principiële keuze van de biograaf om niet te duiden, blijft de kern van dit boeiende schrijverschap (de hunkering naar genegenheid? de verwerking van

vernederings? de worsteling met seksualiteit, moraal en geloof? een combinatie van dit alles?) uiteindelijk onderbelicht. Na 752 bladzijden rest dan nog altijd de vraag: wie was Gerard Walschap? Wie was Walschap volgens Jos Borré?

ANNETTE PORTEGIES

JOS BORRÉ, *Gerard Walschap. Een biografie*,
De Bezige Bij Antwerpen, 2013, 752 p.
